

BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ UYGULAMALARINA ETKİSİ VE “KONYA GIDA SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA”

Yrd. Doç. Dr. İsmail BEKÇİ*
Yrd. Doç. Dr. Vesile ÖMÜRBEK*

Özet

İşletmelerin giderek büyümesi, karmaşıklaşması veya yapılarının değişmesi, beraberinde yeni gereksinimleri ve konuları ortaya çıkarmaktadır. Bu gereksinim ve konuların başında da işletmelerde uygun bir bilgi sisteminin kurulması ya da en azından mevcut bilgi sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gelmektedir. İşletmeler bilgi sistemlerini, küresel rekabet ortamında başarılı olabilmek için kullanmaktadırlar. Bir bilgi sistemi olarak muhasebe; defter tutmayı da içererek, denetim çalışmalarını, muhasebe organizasyonunu, tahminlerin hazırlanıp geliştirilmesini, vergi çalışmalarını, bilgisayar uygulamalarını, finansal analizleri ve denetim çalışmalarını kapsayarak, yorum yapmada ve karar almada önemli ölçüde destek sağlamaktadır. Bu çalışmada da Konya Sanayi Bölgesinde Gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanım düzeylerinin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına ulaşma düzeylerine etkisi tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Teknolojileri, Muhasebe Bilgi Sistemi, Gıda Sektörü

Abstract

**(The Impact of Information Technologies on
Accounting Information System Applications and An Application
In Konya Food Industry)**

As companies growing and getting in a more complex structure, new requirements also appear. One of the most important requirements is to establish a suitable information systems (IS) or at least, to revise the existing IS. Companies use IS's in order to be successful in global competition. Accounting, as an IS, provide important support to comments or decision by including accounting process as well as auditing, for a costing, taxation, computing, and financial

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF., Öğretim Üyesi.

analyzing task. In this study, the impact of information technologies utilization level of the companies in food industry located Konya on Accounting Information System use industrial region has been investigated.

Keywords: *Information Technologies, Accounting Information System, Food Industry.*

1. GİRİŞ

İşletmelerin yoğun bir rekabet ortamında faaliyette bulunmaları ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler gibi önemli değişimler, işletmelerde yeni yönetim anlayışlarına ve yaklaşımlarına neden olmuştur. Bu ve benzeri değişim ve gelişmeler ise işletmelerin planlama ve kontrol işlevlerini yerine getirmede ihtiyaç duydukları bilgi alanlarını genişletmiştir. Bunun bir sonucu olarak da günümüzde işletmeler, geleneksel muhasebe sistemi tarafından sağlanan bilgilerden daha detaylı bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bilgilerin bir kısmı diğer işletme temel bilgi sistemleri tarafından sağlanırken, işletme yönetiminin planlama ve kontrol işlevlerini yerine getirmesinde ihtiyaç duyulan bilgilerin en önemli ve büyük bölümü muhasebe bilgi sistemi tarafından sağlanmaktadır. (Karakaya, 1994: 38.)

Muhasebe bilgi sistemi ise gerek hesaplar üzerinde işlemler yapılması, gerekse para ve bilgi aktarımı ve finansal analiz gibi faaliyetlerde üst düzeyde bilgi teknolojisi ve bilgisayar kullanımını gerektirmektedir. Diğer bir ifade ile işletmelerde uygulanan bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ve şeffaflık gibi gereksinimler muhasebenin yeniden yapılandırılmasını, hedef, araç ve uygulamalarının yeniden şekillendirilmesini gerektirmektedir (Ertuna, 2003: 8.).

2. BİLGİ SİSTEMLERİ VE TEKNOLOJİLERİ

Teknolojinin bilgi yönetimindeki en önemli rolü, bilgiye ulaşma imkanlarını daha geniş bir kitleye yayması ve bilgi aktarımının daha hızlı gerçekleşmesini sağlamasıdır. Bilgi teknolojisi; bireyin ya da grubun bilgisinin ortaya çıkarılıp biçimlendirilmesini, sonra da dünya genelinde kuruluşun diğer çalışanları ya da ortakları tarafından kullanılabilmesini sağlamaktadır. (Davenport, Prusak, 2001: 177.)

2.1. Bilgi Teknolojileri

Bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması, gerektiğinde herhangi bir yere iletilmesi ya da herhangi bir yerden bilgiye erişilmesini elektronik, optik vb. teknolojilerle otomatik olarak sağlayan teknolojiler bütününe "Bilgi Teknolojileri" denmektedir (Ceyhun, Çağlayan, 1997: 16). Bilgiyi toplamaya, işlemeye, saklamaya ve dağıtmaya hizmet eden bilgi teknolojileri, işletme yönetiminin en önemli araçlarından biridir (Sarıhan, 1998: 190).

Yöneticiler, karar almalarını sağlayacak güncel bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Bilgi teknolojileri yöneticilere geçmişte olduğundan daha verimli bir şekilde bu bilgiyi sağlamaktadır (Hodgetts, 1997: 8). Bilgi teknolojileri sayesinde bilginin daha hızlı ve daha çok üretilebilmesi ve üretimde kullanılması sonucu kişi başına verimlilik daha hızlı artmakta ve daha az girdi kullanılarak daha zengin ve daha kaliteli ürün yelpazesi ortaya konulabilmektedir. Bilgi teknolojilerinin en çarpıcı özelliği, teknolojik yeteneklerin sürekli artması ve maliyetlerin de sürekli düşmesidir (Gürak, 2001: 39).

2.2. İşletmelerde Bilgi Teknolojisi Kullanımının Gelişimi

Bilgi teknolojileri konusunda, son yıllarda kaydedilen gelişmeler, işletmeleri bütün faaliyetlerin birbirine bağlandığı ve genel durumu her an göz önüne serme yeteneği olan entegre sistemler haline getirmiştir. Bu da yönetime, karar verme ve kontrol faaliyetlerinde eşzamanlılık, anında duruma hakim olma ve strateji belirleme gibi çok önemli araçlar sağlamaktadır. Koordinasyon fonksiyonu, bilgi teknolojileri sayesinde, insanın yaptığı bir iş olmaktan çıkmakta ve süreklilik arz eden, hatasız bir elektronik süreç haline gelmektedir (Düren, 2000: 62).

Organizasyonlarda bilgi teknolojilerinin daha etkin olarak kullanılmaya başlamasıyla sürekli öğrenen ve kendini yenileyen organizasyon modeline doğru yönelinmektedir. Artık organizasyonlarda daha hızlı bilgi akışı ve esnek bir yapı gerekmektedir. Bilgi akışını düzenleyen tüm düzenlemeler ve iş süreçleri, organizasyonun yapısını biçimlendirmektedir. Bilgi organizasyonlarında bilgiyi toplamakla görevli orta kademe yöneticilerinin yerini bilgi teknolojilerinin almasıyla birlikte artık organizasyonlardaki hiyerarşik yapının yerini yatay bir organizasyon yapısı almaya başlamıştır (Sarıhan, 1998: 192).

Bilgi organizasyonlarında kararlar ve faaliyetler güncel bilgilere dayanmalıdır. Dolayısıyla organizasyonun stratejik ve taktik amaçlarına ulaşmasını sağlayıcı doğru bilgi akışı ve buna uygun bilgi teknolojileri kullanılmalıdır. Bilgiyi organizasyonun merkezine alan bilgi organizasyonları, yaratıcılığın ve yenilikçiliğin en yoğun olduğu organizasyonlardır. Dolayısıyla teknoloji yönetiminin başarılı olarak uygulanabileceği organizasyonlar, bilgi teknolojilerinin en etkin şekilde kullanıldığı bilgi temelli organizasyonlardır (Sarıhan, 1998: 192).

2.3. Bilgi Sistemi Uygulamaları

Bilgi sistemi, verileri toplayan, dönüştüren ve dağıtan donanım, yazılım, insan kaynakları, iletişim ağları ve veri kaynaklarının düzenlenmiş bir bütünüdür. (O'brien, 1996: 6.) Bilgi sistemleri ile işletmeler; rekabet üstünlüğü, yükselen ürün kalitesi, daha kısa süreli ürün hayat seyri, kolay işletme gelişimi, üretkenlik, bazı kararların otomasyonu, daha çok çeşit ve daha çok miktarlarda bilginin kullanılabilirliği konularında etkin olabilmektedirler (Hicks, 1993: 7).

Bilgi sistemi; her organizasyonda karar vermeyi, koordinasyonu ve kontrolü desteklemek için bilgiyi toplayan, işleyen, depolayan ve dağıtan ilgili parçaların bir seti olarak tanımlanmaktadır. Karar vermeyi, koordinasyonu ve kontrolü destekleyen bilgi sistemleri, yöneticilere ve işçilere problemleri analiz etmelerinde, karmaşık konuları göz önlerinde canlandırmalarında ve yeni ürünler oluşturmalarında da yardımcı olmaktadır (Laudon, Laudon, 2001: 7).

Bilgi sistem türlerini; Ticari İşlem Sistemleri, Ofis Otomasyon Sistemleri, Yönetim Bilgi Sistemleri, Karar Destek Sistemleri, Üst Yönetim Bilgi Sistemleri, Uzman Sistemler ve Fonksiyonel Bilgi Sistemleri şeklinde sıralamak mümkündür. (Hicks, 1993: 5.) Fonksiyonel Bilgi Sistemlerini ise kendi içinde Üretim Bilgi Sistemi, Pazarlama Bilgi Sistemi, İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi ve Muhasebe-Finansman Bilgi Sistemi olmak üzere dört gruba ayırmak mümkündür (O'brien, 1996: 240).

2.3.1. Muhasebe Bilgi Sistemi

İşletme yöneticilerine bilgi sağlayan, işletmenin kaynaklarının oluşumunu, oluşan bu kaynakların kullanılma biçimini, tüketilen kaynaklar sonucunda meydana gelen artış veya azalışları ve işletmenin mali açıdan

durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunları ilgili kişi ve kuruluşlara ileten sistem, muhasebe bilgi sistemidir (Acar, Tetik, 2000: 13).

Muhasebe bilgi sistemi genel olarak; yönetimin varlıklar üzerindeki yönetim sorumluluğunu yerine getirmek, işletme faaliyetlerinin kontrolünü sağlamak ve geleceğe dönük işletme faaliyetlerini planlamak için gerekli bilgileri üreten ve birçok alt sistemden oluşan bir bilgi sistemleri dizisi olarak tanımlanabilmektedir. (Sürmeli, 1996: 28-29.) Finans ve muhasebe işlemlerini açıklamanın en iyi yollarından biri alt sistemler ve onların dış çevreleri (örneğin; finansal kuruluşlar) ile iç çevreleri (örneğin; yöneticiler) arasındaki etkileşimlerine odaklanmaktır. Alt sistemler; bütünleşik veri tabanı ile etkileşimde bulunmaktadırlar (GÜMÜŞTEKİN, 2004: 137). Muhasebe bilgi sistemini oluşturan alt sistemler; genel muhasebe ve maliyet muhasebesi gibi geleneksel muhasebeleri de kapsayan sorumluluk muhasebesi, nakit ve sermaye bütçelemesi, maliyet kontrolü, finansal analiz gibi işletme varlıkları, borçları, sermayesi, gelirleri ve giderleri ile ilgili mali nitelikteki geçmişe ait ve geleceğe dönük bilgiler sağlayan sistemlerdir (Sürmeli, 1996: 28-29).

Muhasebe bilgi sisteminde daha önceleri elle (manuel) olarak üretilen muhasebe bilgileri çağın gelişimine paralel olarak bilgisayarlı ortamlarda üretilmeye ve raporlanmaya başlamıştır. Bilgisayarlı ortam muhasebe işlemlerini hızlandırma, kolaylaştırma ve güncelleme ile bilgi iletiminde kolaylık ve hız kazandırması yanında birçok güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda işletmelerin yaşamları için çok önemli olan muhasebe bilgilerinin bilgisayarlı ortamdaki güvenliğini sağlamak için gerekli önlemler alınmak zorundadır (DEMİR, 2005:148).

Muhasebe bilgi sistemi, işletmede en eski ve en yaygın kullanılan bilgi sistemidir. Sistemde iş süreçleri ve diğer ekonomik olaylar çift taraflı kayıtla sorumluluk muhasebesi ve kârlılık muhasebesi kapsamında kayıt ve rapor edilmektedir. Bilgisayar temelli muhasebe sistemi, bilanço ve gelir tablosu gibi önemli finansal tabloları analize daha elverişli bir şekilde sunmaktadır. Organizasyonun tarihi yapısı boyunca gerçekleşen fon akışını kayıt ve rapor etmekte ve bilgisayar işletmenin finansal yapısı, diğer analitik muhasebe raporlarını hem tarihi hem gelecek zamanlı olarak tahmini olarak sunabilmektedir (O'brien, 1996: 293).

Muhasebe bilgi sistemi, yönetim bilgi sisteminin alt sistemidir. İşlevsel ve yönetim kontrol düzeylerindeki kararları vermek için yapılandırılmıştır. (Boockholdt, 1996: 83). Muhasebe bilgi sistemi; ilgili bilgiyi toplamakta, sınıflandırmakta, işlemekte, analiz etmekte ve bilgiyle iletişim kurarken;

yönetim bilgi sisteminin diğer fonksiyonlarının işletmenin işlevlerini etkileyen her çeşit bilgisi için yapmaktadır (Wilkinson, Cerullo, 1997: 26). İnsan ve ekipman gibi kaynakların bir araya getirilerek finansal ve diğer verilerin bilgiye dönüştürülmesi için Muhasebe bilgi sistemi tasarlanmıştır (Bodnar, Hopwood, 2001: 2).

Muhasebe bilgi sistemi; insanlar, süreçler ve bilgi teknolojilerinden oluşmaktadır. Herhangi bir organizasyonda muhasebe bilgi sistemi üç önemli işlevi yerine getirmektedir (Romney, Steinbart, 2000: 2).

- Faaliyetler ve işlemler hakkında verileri toplamakta ve kaydetmektedir.
- Planlama, uygulama ve kontrol faaliyetleri için karar vermede kullanılmak üzere veriyi işleyerek bilgiye dönüştürmektedir.
- Organizasyonun varlıklarını korumak için kontrolleri sağlamaktadır. Bu kontroller, ihtiyaç duyulduğu zaman doğru ve güvenilir verilere sahip olunmasını sağlamaktadır.

Muhasebe bilgi sisteminin açık bir sistem olması nedeniyle üretilen bilgiler işletme içi ya da işletme dışı bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. İşletme dışı bilgi kullanıcıları ise finansal tablolar yanında diğer bazı özel raporlara da ihtiyaç duymaktadırlar. Alınan kararların sonuçlarının kontrolü de yine muhasebenin sağladığı verilerle mümkün olmaktadır (Küçüksavaş, 2001: 7).

2.3.1.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Organizasyona Katkıları

Muhasebe bilgi sistemi, işletme yönetiminin belirlediği amaç ve beklentiler, işletmenin içinde bulunduğu çevresel koşullar, rekabet yapısı, ve bunlara göre biçimlenen yönetim anlayışlarına bağlı olarak değişmektedir. Tarihsel süreç içerisinde bu unsurlarda meydana gelen değişiklikler muhasebe bilgi sistemine yansımış ve muhasebe bilgi sistemi de bu değişime ayak uydurarak değişmiştir. Muhasebenin bu değişime ayak uydurması için, muhasebe bilgi sistemini oluşturan insan, süreçler ve donanım kaynaklarını geliştirmelidir. Donanım, teknolojik gelişmelere bağlı olarak iyileştirilmeli ve kullanılmalıdır. İnsan kaynağı ise muhasebe bilgi sisteminin temelidir. Çünkü muhasebe, uzmanlık bilgisine dayanarak yerine getirilen bir alandır (KALMIŞ, YILMAZ, 2004).

Muhasebe bilgi sistemi, değer zinciri faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli olan tam ve zamanında uygun bilgiyi elde etmektedir. İyi tasarlanmış bir muhasebe bilgi sistemi bu faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini aşağıda belirtildiği gibi geliştirmektedir (Romney, Steinbart, 2000: 12).

- *Kaliteyi arttırmak ve ürün/hizmet maliyetlerini düşürmek:* Muhasebe bilgi sistemi, süreç içinde kabul edilebilir kalite sınırlarının dışına çıktığı zaman yöneticileri uyarmaktadır. Bu, ürün kalitesini korumaya ve atık malzeme miktarı ile yeniden çalışma maliyetlerini azaltmaya katkıda bulunmaktadır.
- *Verimliliği arttırmak:* İyi tasarlanmış bir muhasebe bilgi sistemi, tam zamanında daha fazla bilgi sağlayarak operasyonların verimliliğini arttırmaya yardım etmektedir. Örneğin, tam zamanında üretim yaklaşımı hammadde envanteri ve onun yeri ile ilgili sabit, doğru ve güncel bilgiye ihtiyaç duymaktadır.
- *Etkili karar verme:* Muhasebe bilgi sistemi, doğru bilgiyi doğru zamanda yöneticiye ileterek, yöneticinin daha etkili karar vermesini sağlar. Örneğin, Frito-Lay firması, yöneticilerin satış trendini daha iyi analiz etmek için, günlük müşteri stokları ile ilgili bilgi toplamaktadır. Bu Frito-Loy'in satışlardaki değişim nedenlerini hızlı bir şekilde belirlemelerini ve bunu düzeltici işlemleri yapmasını sağlamaktadır. Texas'da Tostitos Cips satışlarında düşüş yaşandığında, Frito-Lay bir soruşturma başlattı ve küçük bir rakibin yeni beyaz mısır tortilla cipsi piyasaya sunduğunu bulmuştur. Üç ay içerisinde Frito-Lay kendi beyaz mısır cipsini piyasaya sunmuş ve kaybettiği pazar payını tekrar geri kazanmıştır.
- *Bilgiyi paylaşmak:* İyi tasarlanmış bir muhasebe bilgi sistemi, bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayabilmekte ve işlemleri geliştirebilmektedir. Hatta rekabet üstünlüğü sağlayabilmektedir. Örneğin, kamu muhasebe firmaları, en iyi uygulamaları paylaşmak ve farklı ofislerde çalışanlar arası iletişimi sağlamak için yerel intranet ağı kullanmaktadırlar. Belirli bir müşteri konusunda yardım almak için çalışanlar işletme veri tabanını tarayabilmektedirler. Dolayısıyla işletmenin uluslararası deneyimi herhangi bir yerel müşteriye açık olabilmektedir.

2.3.1.2. Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Bilgi Sistemine Etkisi

İşletmelerde bilgisayarlı sistemlerin ilk uygulama alanlarından biri muhasebe işlemleri olmuştur. Önceleri büyük firmaların yararlandığı bu imkandan kişisel bilgisayarların yaygınlaşmasıyla orta ve küçük işletmeler de yararlanmaya başlamışlardır. Günümüzde muhasebe işlemlerini bilgisayar yardımıyla yapmayan işletmelerin sayısı oldukça azalmıştır.

Birçok işletme, muhasebe elemanları tarafından kurulabilen, düzenlenebilen ve işletilebilen bilgisayar sistemi kullanmaktadır. Ancak bilgisayar kullanımı muhasebe bilgisi gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadır. Gerçekte, temel muhasebe bilgisi olmaksızın, hiçbir muhasebe programını kullanmak mümkün değildir. Muhasebe elemanlarının da bilgi yönetim sistemleri ve işletme fonksiyonları konusunda temel bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. (Mugan, 2000: 102.)

Muhasebe bilgi sistemi, büyük defter güncelleme zamanları, aylık kapatma işlemleri ve finansal raporlama konularında büyük defter ve raporlama sistemlerinin verimliliğini ve etkinliğini arttırmaktadır. (Romney, Steinbart, 2000: 595.) Muhasebe bilgi sistemi, raporların daha hızlı ve daha etkili hazırlanmasını sağlamaktadır. Bunun yanında, elle yapılması düşünülmeyecek kadar spesifik ve detaylı düzeyde raporlamayı da sağlamaktadır. (Atrill, McLaney, 2001: 13.)

3. KONYA SANAYİ BÖLGESİNDE GIDA SEKTÖRÜNDE BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ KULLANIMI ÜZERİNE ETKİSİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde, Konya Sanayi Bölgesi'nde gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin; bilgi teknolojilerini kullanım düzeyleri, muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçlarını, bu amaçlara ulaşma düzeylerini ve muhasebe bilgi üretimi ve raporlanması konusunda karşılaşılan sorunları belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı Ve Hipotezleri

Bu bölümde araştırmanın amacı, alt amaçları ve hipotezleri hakkında bilgi verilecektir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

İşletme yöneticilerinin daha etkin ve hızlı kararlar verebilmeleri yöneticilere sunulan raporların daha hızlı ve daha etkili hazırlanmalarına bağlıdır. Bu da ancak işletmelerin bilgi teknolojilerini ve buna paralel olarak muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın **temel amacı** “Konya Sanayi Bölgesinde Gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanım düzeylerinin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına ulaşma düzeylerine etkisini tespit etmektir”. Bu çerçevede araştırmanın alt amaçlarını şu şekilde belirlemek mümkündür:

1. Gıda sektöründeki işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanım düzeylerini tespit etmek,
2. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarını ve bu amaçlara ulaşma düzeylerini belirlemek,
3. İşletmelerin muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaşılan sorunları tespit etmek,
4. Bilgi teknolojileri kullanımının muhasebe bilgi sistemi kullanımına etkisini belirlemektir.

3.1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada alternatif hipotezler test edilmiştir. Dolayısıyla, istatistiksel analizler sonucunda “kabul” ya da “red” edilen hipotezler alternatif hipotezlerdir. Yukarıda belirtilen araştırma amaçları çerçevesinde araştırmayla ilgili geliştirilen alternatif hipotezleri şu şekilde belirtmek mümkündür:

- *Bilgi Teknolojileri İle İlgili Hipotez*

H_{A1}: Son üç yıl içerisinde bilgi teknolojilerinin kullanım düzeyi artmıştır.

- Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının İşletme Yönetimi Üzerine Etkileri İle İlgili Hipotezler

- H_{A2}**: İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yöneticilerin davranış ve kararları belirginlik kazanmıştır.
- H_{A3}**: İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yönetim şekli sistematize olmuştur.
- H_{A4}**: İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile modern yönetim teknikleri kullanılmaya başlanmıştır.
- H_{A5}**: İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile merkezi yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır.
- H_{A6}**: İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yerinden yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır.

- Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanma Amaçları İle İlgili Hipotezler

- H_{A7}**: Yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A8}**: Raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A9}**: Etkili maliyet tespiti ve maliyete dayalı kararlarda etkinlik sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A10}**: Raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A11}**: Ticari işlemlerin yürütülmesinde kolaylık ve hız sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A12}**: Maliyetleri azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A13}**: Personel tasarrufu sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A14}**: İletişim ve satış maliyetlerini azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.

- H_{A15}:** Teknoloji paylaşımını sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A16}:** Stoksuz çalışarak stok maliyetlerini azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A17}:** Rekabet gücünü artırmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A18}:** Tedarikçilerle ilişkileri geliştirmek muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır.
- H_{A19}:** Bilgi teknolojilerini yüksek düzeyde kullanan işletmeler muhasebe bilgi sistemi kullanım amacına daha yüksek düzeyde ulaşmaktadırlar.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmaya dahil edilen işletmelerin seçilmesi, anket formlarının hazırlanması ve gönderilmesi, cevaplanan anketlerin kodlanması ve verilerin analiz edilmesinde kullanılan yöntemler hakkında bilgiler verilmektedir.

3.2.1. Araştırmaya Dahil Edilen İşletmelerin Seçilmesi

Araştırma bölgesel bir çalışma olup, araştırmanın amacına yönelik olarak araştırmaya dahil edilen işletmeler Konya Sanayi Bölgesinden seçilmiştir. Bu bağlamda; ana kütleyi temsil etme yeteneği olan bir veri tabanı olması nedeniyle Konya Sanayi Odası'na (www.kso.org.tr, 18.07.2002.) kayıtlı ve gıda sektöründe faaliyette bulunan toplam 152 işletme tespit edilmiştir. Böylece örnek büyüklüğü 152 işletmeden oluşmaktadır.

3.2.2. Anket Formunun Hazırlanması

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan anket formundaki soruların belirlenmesinde ilgili literatür ve bu konuda daha önce gerçekleştirilen çalışmalar dikkate alınmıştır. [Örneğin; (Aktürk, 2003:), (Arıkboğa, Kaya, 2000: 125-151.), (Güleş, 1996: 253-260.), (Bülbül, 2003: 361-370.), (Bensghir, 1996: 333-341.)]. Anketi oluşturan sorular tespit edildikten sonra, taslak anketteki sorular araştırma, araştırmanın amaçları ve hipotezleri ile karşılaştırılmıştır. Bu şekilde anket sorularının araştırmanın amaç ve hipotezleri ile uyumlu olup olmadığı belirlenmiştir.

Hazırlanan anketler hem posta yolu ile hem de internet üzerinden (işletmelerin elektronik posta adreslerine gönderilerek) işletmelere ulaştırılmıştır. Posta ve internet üzerinden anketlerin dönüş oranı, işletmelerin anketleri doldurmada isteksiz olması nedeni ile düşük olmuştur. Bu bağlamda, imkanlar dahilinde işletmelere bizzat gidilerek yüzyüze görüşme yöntemi ile anketler yapılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen Çalışma sonucunda değerlendirmeye uygun ancak 29 anket formu elde edilmiştir. Bu % 19'luk bir dönüş oranıdır. % 19'luk bir geri dönüş oranı kabul edilebilir bir oran olduğundan değerlendirmeye geçilmiştir.

3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.3.1. Araştırmaya Katılan İşletmeler Hakkında Genel Bilgiler

Araştırmaya katılan işletmelerin çalışma hayatında buldukları süreler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. İşletmelerin Faaliyet Süreleri

Faaliyette Bulunulan Süre	İşletme Sayısı	Yüzde
1-5 yıl arası	3	10
6-10 yıl arası	7	24
11-25 yıl arası	10	35
26-50 yıl arası	5	17
51 yılın üstü	1	4
Cevapsız	3	10
Toplam	29	100

Tablo 1'den de görüldüğü gibi araştırmaya katılan işletmelerin çalışma hayatında buldukları ortalama süre yaklaşık olarak 20 yıl olup, bu işletmelerin % 10'u son 5 yıl içerisinde kurulmuştur. Buna karşılık işletmelerin % 56'sı 11 yıldan fazla süreden beri ticari faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu oranlar, araştırmaya katılan işletmelerin, Konya'daki gıda sektörü içinde geçmişi olan işletmeler olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan işletmelerde çalışan personel sayıları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: İşletmelerin Personel Sayısına Göre Dağılımı

Personel Sayısı	İşletme Sayısı	Yüzde
1-49	8	28
50-199	14	48
200 ve üstü	4	14
Cevapsız	3	10
Toplam	29	100

Tablo 2'ye göre KOSGEB tarafından kabul edilen; (1-49 arası personeli olan işletmeler küçük işletme, 50-199 arasında personeli olan işletmeler orta büyüklükte işletme ve 200'ün üzerinde personeli olan işletmeler büyük işletme) küçük, orta ve büyük ölçekli işletme sınıflandırmasına (<http://www.kosgeb.gov.tr/kos.htm>, 18.07.2002) göre araştırmaya katılan işletmelerin % 76'sı küçük ve orta ölçekli işletme iken, % 14'ü de büyük ölçekli işletmedir.

Araştırmaya katılan işletmelerin mülkiyet durumları Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan İşletmelerin Mülkiyet Durumları

Mülkiyet Durumu	İşletme Sayısı	Yüzde
Özel	28	96
Yabancı Ortaklık	1	4
Toplam	29	100

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan gıda sektöründeki işletmelerin % 96'sı özel işletme, % 4'ü ise yabancı ortaklık şeklindedir. Konya Sanayi Bölgesinde gıda sektöründe faaliyette bulunan kamu işletmesinin bulunmaması dikkat çekici bir durumdur.

Araştırmaya katılan işletmelerin kategorilerine göre dağılımı Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan İşletmenlerin Kategorilerine Göre Dağılımı

İşletmenin Kategorisi	İşletme Sayısı	Yüzde
Hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlarda faaliyette bulunmaktadır	17	59
Sadece yurtiçi pazarda faaliyette bulunmaktadır	12	41
Toplam	29	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan işletmelerin % 59'u hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlara üretim/hizmet faaliyetinde bulunmakta, % 41'i de sadece yurtiçi pazarlara üretim/hizmet faaliyetinde bulunmaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin çoğunluğu (% 59) ihracat yapmakta ve aynı zamanda bu işletmelerin uluslararası pazarlarda da rekabet ettikleri görülmektedir. Uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için işletmelerin bilgi teknolojilerini ve buna bağlı olarak muhasebe bilgi sistemini yüksek düzeyde kullanmalarının kendilerine bir avantaj sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan işletmelerin rekabet düzeyini algılama biçimleri Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Araştırmaya katılan İşletmelerin Piyasadaki Rekabet Düzeyini Algılama Biçimi

Rekabet Düzeyi	İşletme Sayısı	Yüzde
Düşük	4	14
Orta	6	20
Yüksek	11	38
Çok yüksek	8	28
Toplam	29	100,00

Tablo 5'te de görüldüğü gibi işletmelerin % 66'sı yoğun bir rekabetin yaşandığını belirtmişlerdir. Bu yoğun rekabet ortamında faaliyette bulunan işletmelerin çağdaş yönetim tekniklerini ve bilgi teknolojilerini kullanmalarını zorunlu kılmakta dolayısıyla muhasebe bilgi sisteminin bunlar için önemi daha da artmaktadır.

3.3.2. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Bilgi Teknolojileri İle İlgili Bilgileri

Araştırmaya katılan işletmelerin bilgi teknolojilerini üç yıl önce ve şu andaki kullanım düzeyleri 5'li bir likert ölçeği üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçek üzerinde 0 hiç uygulanmıyor, 4 çok yüksek düzeyde uygulanıyor anlamına gelmektedir. İşletmelerde bilgi teknolojilerini üç yıl önce ve şu andaki kullanım düzeyleri Tablo 6'da görülmektedir. Üç yıl önce işletmelerin büyük bir kısmının bilgi teknolojilerini düşük düzeyde kullandıkları görülmektedir. Mevcut duruma bakıldığında ise, üç yıl öncesine göre bir yükselmenin olduğu görülmektedir. Tablo 6'da görüleceği gibi her bir bilgi teknolojisi için son üç yıldaki artış **Wilcoxon testine** göre de istatistiksel bakımdan anlamlıdır.

Tablo 6. İşletmelerin Bilgi Teknolojilerini Üç Yıl Önce Ve Şu Andaki Kullanım Düzeyleri

Bilgi Teknolojileri	Üç Yıl Önce		Şu Anda		Wilcoxon Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Z,	P
Bireysel PC Kullanımı	2,11	1,21	3,17	0,75	-3,817	<0,001
İnternet Kullanımı	1,61	1,41	3,06	0,84	-3,573	<0,001
Yerel Alan Bağlantısı (LAN)	2,07	1,16	3,00	1,06	-3,660	<0,001
Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP)	1,50	1,20	2,82	0,96	-3,904	<0,001
Yönetim Bilişim Sistemleri (MIS)	1,69	1,37	2,79	1,01	-3,743	<0,001
Elektronik Veri Değişimi	1,44	1,47	2,71	1,27	-2,894	<0,01
Geniş Alan Bağlantısı (WAN)	1,07	1,12	2,03	1,37	-3,535	<0,001
Intranet Kullanımı	1,00	1,29	2,00	1,38	-2,881	<0,01
E-Ticaret Uygulamaları	0,76	1,27	1,42	1,47	-2,719	<0,01
Ekstranet Kullanımı	0,44	0,82	1,18	1,17	-2,889	<0,01

Not: (i) n=29; (ii) ölçekte 0 hiç uygulanmıyor, 4 çok yüksek düzeyde uygulanıyor anlamındadır.

Üç yıl öncesine göre bilgi teknolojilerinin kullanımındaki yükselmenin istatistiksel bakımdan anlamlı olması "*Son üç yıl içerisinde bilgi teknolojilerinin kullanım düzeyi artmıştır*" şeklindeki **-H_{A1}- nolu hipotezimizi** desteklemektedir.

Bununla birlikte; geniş alan bağlantısı (WAN), intranet kullanımı, e-ticaret uygulamaları ve extranet kullanımı gibi bilgi teknolojilerinin kullanım ortalamalarının mevcut durumda yeterli düzeyde olmadığı da görülmektedir. Bu bağlamda araştırmaya katılan işletmelerin günümüz rekabet ortamına rakipleri ile rekabet edebilmeleri ve rekabet üstünlüğü kazanabilmeleri için bilgi teknolojilerini yüksek düzeyde kullanmaları gerektiği halde henüz bu işletmelerin bilgi teknolojilerini tam anlamı ile uygulamadıkları ve uygulamanın başlangıç aşamasında oldukları söylenebilir.

Ayrıca araştırmaya katılan işletmelerin % 76'sının KOBİ niteliğinde olması nedeni ile bilgi teknolojilerinin finansmanında yaşanan zorluklar yüzünden kullanım düzeylerinin beklenenin altında olması doğaldır. Üç yıl önce ve şu andaki durum için en düşük düzeyde extranet kullanımı, en yüksek düzeyde ise yine üç yıl öncesi ve şu an için bireysel PC kullanımının olduğu görülmektedir. Bu da işletmelerin bilgi teknolojileri kullanımına önem verdiği ancak imkanlar dahilinde bilgi teknolojileri kullanım oranının ve alanını arttırabileceklerini göstermektedir.

3.3.3. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemi İle İlgili Bilgileri

Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmalarının işletme yönetimi üzerine etkileri 5'li bir likert ölçeği üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçek üzerinde 0 hiç etkilemedi, 4 ise çok etkiledi anlamına gelmekte olup, **Friedman Çift Yönlü Anova Testi** yapılmıştır. Muhasebe bilgi sistemini kullanmanın işletme yönetimi üzerine etkileri Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanmalarının İşletme Yönetimi Üzerine Etkileri

İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanmalarının İşletme Yönetimi Üzerine Etkileri	Ort.	Std.Sap.
Yöneticilerin davranış ve kararları belirginlik kazanmıştır	2,89	0,85
Yönetim şekli sistematize olmuştur	2,82	0,88
Modern yönetim teknikleri kullanılmaya başlanmıştır	2,75	0,91
Merkezi yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır	2,51	0,94
Yerinden yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır	1,96	1,20

Not: (i)n=29; (ii) ölçek 0 hiç etkilemedi, 4 çok etkiledi anlamındadır; (iii) Friedman çift yönlü Anova testine göre ($K^2 = 20,869$; $p < 0,001$) sonuçlar istatistiksel bakımdan anlamlıdır.

Tablo 7'de görüldüğü gibi işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmalarının işletme yönetimi üzerindeki etkisi en fazla yöneticilerin davranış ve kararlarının belirginlik kazanması (2,89) ve yönetim şeklinin sistematize olması (2,82) üzerine olmuştur. Bu sonuçlara göre muhasebe bilgi sisteminden gelen bilgilerin daha öz ve tutarlı olması yöneticilerin davranış ve kararlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmalarının işletme yönetimi üzerine etkileri ile ilgili hipotezlere ilişkin testler Tablo 8'de görülmektedir. Hipotezleri test etmek amacıyla "tek örnek t- testi" kullanılmış olup, $\alpha=0,05$ ve test değeri olarak orta değer olan -2- alınmıştır.

Tablo 8: İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanmalarının İşletme Yönetimi Üzerine Etkileri İle İlgili Hipotezler

Hipotezler	N	Ort	Std. Sap.	-t- değeri	-p-	Sonuç
İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yöneticilerin davranış ve kararları belirginlik kazanmıştır. (H_{A2})	29	2,89	0,85	5,617	<0,001 (0,000)	Kabul
İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yönetim şekli sistematize olmuştur. (H_{A3})	29	2,82	0,88	5,012	<0,001 (0,000)	Kabul
İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile modern yönetim teknikleri kullanılmaya başlanmıştır. (H_{A4})	29	2,75	0,91	4,477	<0,001 (0,000)	Kabul
İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile merkezi yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır. (H_{A5})	29	2,51	0,94	2,934	<0,01 (0,007)	Kabul
İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile yerinden yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır. (H_{A6})	29	1,96	1,20	-0,154	(0,879)	Red

Not: (i) $n=29$; (ii) tek örnek t- testi

Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmalarının işletme yönetimi üzerine etkileri ile ilgili hipotezlerden dört tanesi kabul edilip bir tanesi de red edilmiştir. Tablo 8'de görüldüğü gibi işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları ile; yöneticilerin davranış ve kararları belirginlik

kazanmış, işletmelerin yönetim şekilleri sistematize olmuş, işletmelerde modern yönetim teknikleri kullanılmaya başlanmış ve merkezi yönetim anlayışı yaygınlaşmıştır. İşletmelerde merkezi yönetimin yaygınlaşmasının tersi olarak da yerinden yönetim anlayışı yaygınlaşmamıştır.

Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmadaki amaçları ve bu amaçlara ulaşma düzeyleri 5'li likert ölçeği üzerinde değerlendirilmiştir. Muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları ile ilgili ölçekte 0 hiç önemli değil, 4 çok önemli; bu amaçlara ulaşma düzeyleri ile ilgili ölçekte 0 hiç ulaşılmadı, 4 tamamen ulaşıldı anlamına gelmektedir. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları ve bu amaçlara ulaşma düzeyleri Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9: İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanma Amaçları ve Bu Amaçlara Ulaşma Düzeyleri

Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanma Amaçları	Önem Derecesi		Ulaşma Derecesi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.
Yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik	3,50	0,63	2,89	0,91
Raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak	3,46	0,74	2,78	1,03
Etkili maliyet tespiti ve maliyete dayalı kararlarda etkinlik	3,42	0,69	2,75	0,88
Raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak	3,39	0,83	2,92	0,81
Ticari işlemlerin yürütülmesinde kolaylık ve hız sağlamak	3,35	0,67	2,78	0,91
Müşteri taleplerini daha hızlı karşılamak	3,17	0,94	2,46	1,07
Maliyetleri azaltmak	3,14	0,89	2,42	0,99
Personel tasarrufu sağlamak	3,07	0,89	2,71	0,89
İletişim ve satış maliyetlerini azaltmak	3,00	0,81	2,53	0,88
Teknoloji paylaşımını sağlamak	2,85	1,11	2,32	1,15
Stoksuz çalışarak stok maliyetlerini azaltmak	2,85	1,29	2,07	1,18
Rekabet gücünü artırmak	2,82	1,09	2,25	0,96
Satışları artırmak	2,71	1,38	1,85	1,23
İşletmenin değerini artırmak	2,60	1,31	2,32	1,18
Tedarikçilerle ilişkileri geliştirmek	2,50	1,29	2,03	1,23
Yan sanayilerle olan ilişkileri artırmak	1,92	1,43	1,46	1,23
Dünya pazarlarına açılmak	1,92	1,56	1,28	1,24
Yeni gelirler elde etmek	1,78	1,37	1,35	1,19
Daha hızlı ürün geliştirmek	1,53	1,29	1,25	1,23

Not: (i) $n=28$; (ii) amaçların önem derecesine göre ölçek 0 hiç önemli değil 4 çok önemli, amaçlara ulaşma derecesine göre ölçek 0 hiç ulaşılmadı 4 tamamen ulaşıldı; (iii) Friedman çift yönlü Anova testine göre, amaçların önem derecesine ($K^2=152,029$; $p<0,001$) ve amaçlara ulaşma düzeyine ($K^2=134,714$; $p<0,001$) ilişkin sonuçlar istatistiksel bakımdan anlamlıdır.

Tablo 9'daki sonuçlara göre araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları arasında ilk sırada; yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik sağlamak (3,50), raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak (3,46), etkili maliyet tespiti ve maliyete dayalı kararlarda etkinlik sağlamak (3,42), raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak (3,39) ve ticari işlemlerin yürütülmesinde kolaylık ve hız sağlamak (3,35) gelmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin diğer kullanım amaçları Tablo 9'daki gibi sıralanmaktadır. Bu sonuçlardan muhasebe bilgi sisteminin; daha çok yöneticilerin kararlarını etkin ve hızlı bir hale getirmek için hazırlanan raporların niteliğini artırmak ve daha kısa sürede bu raporların hazırlanmasına yönelik olarak kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarından en fazla raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak (2,92), yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik (2,89) ve raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak (2,78) amaçlarına ulaştıkları görülmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin kullanım amaçları arasında en az öneme sahip olan daha hızlı ürün geliştirmek (1,53) ve yeni gelirler elde etmek (1,78) amaçlarına en az düzeyde ulaşılmıştır. Bu da işletmelerin daha fazla önem verdikleri amaca diğerlerine göre daha fazla ulaştıkları daha az önem verdikleri amaca daha az ulaştıklarını göstermektedir.

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları ile ilgili hipotezlere ilişkin testler Tablo 10'da görülmektedir. Hipotezleri test etmek amacıyla "**tek örnek t- testi**" kullanılmış olup, $\alpha=0,05$ ve test değeri olarak orta değer olan -2- alınmıştır.

Tablo 10: İşletmelerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanma Amaçları İle İlgili Hipotezler

Hipotezler	N	Ort	Std. Sap.	-t- değeri	-p-	Sonuç
Yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A7})	29	3,48	0,63	12,602	<0,001 (0,000)	Kabul
Raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A8})	29	3,44	0,73	10,595	<0,001 (0,000)	Kabul
Etkili maliyet tespiti ve maliyete dayalı kararlarda etkinlik sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A9})	29	3,41	0,68	11,159	<0,001 (0,000)	Kabul
Raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A10})	29	3,37	0,82	9,058	<0,001 (0,000)	Kabul
Ticari işlemlerin yürütülmesinde kolaylık ve hız sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A11})	29	3,37	0,67	10,974	<0,001 (0,000)	Kabul
Maliyetleri azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A12})	29	3,17	0,88	7,101	<0,001 (0,000)	Kabul
Personel tasarrufu sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A13})	29	3,06	0,88	6,515	<0,001 (0,000)	Kabul
İletişim ve satış maliyetlerini azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A14})	29	3,00	0,81	6,481	<0,001 (0,000)	Kabul
Teknoloji paylaşımını sağlamak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A15})	29	2,86	1,09	4,247	<0,001 (0,000)	Kabul
Stoksuz çalışarak stok maliyetlerini azaltmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A16})	29	2,86	1,27	3,644	<0,01 (0,001)	Kabul
Rekabet gücünü artırmak muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A17})	29	2,82	1,07	4,160	<0,001 (0,000)	Kabul
Tedarikçilerle ilişkileri geliştirmek muhasebe bilgi sistemini kullanmada önemli bir amaçtır. (H _{A18})	29	2,55	1,29	2,289	<0,05 (0,030)	Kabul

Not: (i) n=29; (ii) tek örnek -t- testi

Tablo 10'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları ile ilgili hipotezlerin hepsi kabul edilmiştir. Muhasebe bilgi sistemini kullanma amaçları ile ilgili hipotezlerin ortalamalarına

bakıldığında da bu değerlerin orta değer (2) üzerinde olduğu da görülmektedir. Bu sonuçlardan zaten önemli olan bu amaçların da kabul edilmesi doğaldır.

Tablo 11. Bilgi Teknolojilerinin Kullanım Düzeyinin Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanım Amaçlarına Ulaşma Düzeyi Üzerine Etkisi

Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanma Amacına Ulaşma Düzeyi	Bilgi Teknolojileri Kullanım Düzeyi					Ki-Kare Testi		Sonuç
	Yüksek (16)		Düşük (13)		Top(%)	K ²	P	
	İşl. Say.	%	İşl. Say.	%				
Yüksek (15)	11	38	4	14	52	4,144	<0,05 (0,042)	Kabul
Düşük (14)	5	17	9	31	48			
Toplam	16	55	13	45	100			

Not: (i) n=29, (ii) parantez içindeki rakamlar her gruba giren işletme sayısını göstermektedir, (iii) Bilgi teknolojileri kullanım düzeyi için medyan 24, Muhasebe bilgi sistemi kullanım amacına ulaşma düzeyi için medyan 42.

Konya sanayi bölgesinde gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanma düzeylerinin muhasebe bilgi sistemi kullanım amacına ulaşma düzeylerini etkileyip etkilemediği tespit etmek amacıyla Hasan K.GÜLEŞ (GÜLEŞ, 1999: 140.) tarafından uygulanan metoda benzer bir şekilde **medyan** kuralına göre, araştırmaya katılan işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanma düzeyleri "düşük" ve "yüksek" olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yine medyan kuralına göre araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanma amaçlarına ulaşma düzeyleri "düşük" ve "yüksek" olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Her gruba ilişkin işletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına ulaşma düzeyleri Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11'den de anlaşılacağı gibi, gıda sektöründeki işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanım düzeylerinin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına ulaşma düzeyleri üzerinde bir etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü; muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına yüksek düzeyde ulaşan işletmelerden % 38'i bilgi teknolojilerini yüksek düzeyde kullanmakta, % 14'ü de bilgi teknolojilerini düşük düzeyde kullanmaktadır. Tablo 11'de de görüldüğü gibi bu sonuçlar **Ki-Kare testine** göre de istatistiksel bakımdan

anlamlıdır. Bu bağlamda, işletmeler bilgi teknolojilerini daha yüksek düzeylerde kullandıkları takdirde muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına daha yüksek düzeylerde ulaşacaklardır. Bu sonuçlar, "*Bilgi teknolojilerini yüksek düzeyde kullanan işletmeler muhasebe bilgi sistemi kullanım amacına daha yüksek düzeyde ulaşmaktadır*" şeklindeki **H_{A19} nolu hipotezimizi** desteklemektedir.

Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaştıkları sorunların önem dereceleri 5'li bir likert ölçeği üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçek üzerinde 0 hiç karşılaşılmadı, 4 ise çok karşılaşıldı anlamına gelmektedir. İşletmeler tarafından muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaşılan sorunların önem dereceleri Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12: İşletmelerin Muhasebe Bilgi Üretimi Ve Raporlanmasında Karşılaşılan Sorunların Önem Dereceleri

Muhasebe Bilgi Üretimi Ve Raporlanmasında Karşılaşılan Sorunlar	Ort.	Std.S ap.
Yöneticiler genellikle zamanında rapor alamamaktan şikayetçiler	1,00	1,16
Muhasebe departmanı günlük kayıt ve beyanname işleriyle uğraştığından, yönetimin istediği raporları hazırlamak üzere ayrıca personel istihdam etmektedir	0,96	1,11
Muhasebe departmanı sık sık diğer departmanlardan zamanında ve doğru bilgi alamamaktan şikayetçidir	0,86	1,02
Dönemsonu işlemleri fazla zaman almaktadır	0,86	1,02
Mevcut personel ve teknoloji ile uluslar arası muhasebe standartlarına göre rapor üretmek mümkün değildir	0,75	1,02
Bilgi girişinde gereksiz tekrarlar vardır	0,72	1,03
Departmanlardan gelen bilgilerde tutarsızlıklar görülmektedir	0,65	0,97

Not: (i)n=29; (ii) ölçek 0 hiç etkilmedi, 4 çok etkiledi anlamındadır.

Tablo 12'de görüldüğü gibi işletmelerin muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaşılan sorunların başında yöneticilerin genellikle zamanında rapor alamamaktan şikayetçi olması (1,00) ve muhasebe departmanı günlük kayıt ve beyanname işleriyle uğraştığından, yönetimin istediği raporları hazırlamak üzere ayrıca personel istihdam etmek zorunda kaldığı (0,96) gelmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaştıkları diğer sorunlar Tablo 12'deki gibi

sıralanmaktadır. İşletmeler her ne kadar bu sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiş olsalar da bu sorunların görülme oranları çok düşük olduğu için genelde muhasebe bilgi sisteminden memnun oldukları görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan işletmelerde bilgi teknolojilerinin kullanım düzeylerinin de yeterince yüksek olmamasından dolayı bu tür sorunlarla düşük oranda da olsa karşılaşmaları doğaldır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları ışığında aşağıdaki değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur:

Araştırmaya katılan işletmelerin çalışma hayatında buldukları ortalama süre yaklaşık olarak 20 yıl olup, bu oran araştırmaya katılan işletmelerin, Konya gıda sektörü içinde geçmişi olan işletmeler olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin tamamına yakınının (% 96) özel işletme konumunda olduğu görülmektedir.

İşletmelerin çoğunluğu (% 59) ihracat yapmakta ve aynı zamanda bu işletmelerin uluslararası pazarlarda da rekabet ettikleri görülmektedir. Uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için işletmelerin bilgi teknolojilerini ve buna bağlı olarak muhasebe bilgi sistemini yüksek düzeyde kullanmalarının kendilerine bir avantaj sağlayacağı da bir gerçektir. İşletmelerin çoğunluğu (% 66) yoğun bir rekabetin yaşandığını belirtmişlerdir. Bu yoğun rekabet ortamında faaliyette bulunan işletmelerin çağdaş yönetim tekniklerini ve bilgi teknolojilerini kullanmalarını zorunlu kılmakta dolayısıyla muhasebe bilgi sisteminin bunlar için önemi daha da artmaktadır.

Üç yıl önce işletmelerin büyük bir kısmının bilgi teknolojilerini düşük düzeyde kullandıkları görülmektedir. Mevcut duruma bakıldığında ise, üç yıl öncesine göre bir yükselmenin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; geniş alan bağlantısı (WAN), intranet kullanımı, e-ticaret uygulamaları ve extranet kullanımı gibi bilgi teknolojilerinin kullanım ortalamalarının mevcut durumda yeterli düzeyde olmadığı da görülmektedir. Bu bağlamda araştırmaya katılan işletmelerin günümüz rekabet ortamında rakipleri ile rekabet edebilmeleri ve rekabet üstünlüğü kazanabilmeleri için bilgi teknolojilerini yüksek düzeyde kullanmaları gerektiği halde henüz bu işletmelerin bilgi teknolojilerini tam

anlamı ile uygulamadıkları veya uygulamanın başlangıç aşamasında olduğu söylenebilir.

Ayrıca araştırmaya katılan işletmelerin çoğunluğunun (% 76) KOBİ niteliğinde olması nedeni ile bilgi teknolojilerinin finansmanında yaşanan zorluklar yüzünden kullanım düzeylerinin beklenenin altında olması doğaldır. Üç yıl önce ve şu andaki durum için en yüksek düzeyde bireysel PC kullanımının olduğu görülmektedir. Bu da işletmelerin bilgi teknolojileri kullanımına önem verdiği ancak imkanlar dahilinde bilgi teknolojileri kullanım oranını ve alanını artıracaklarını göstermektedir.

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemini kullanmaları sonucunda işletme yönetimi üzerinde en fazla yöneticilerin davranış ve kararlarının belirginlik kazanması ve yönetim şeklinin sistematize olması üzerine olmuştur. Bu sonuçlardan muhasebe bilgi sisteminden gelen bilgilerin daha öz ve tutarlı olması yöneticilerin davranış ve kararlarına olumlu yönde etkilemiştir.

Muhasebe bilgi sisteminin; daha çok yöneticilerin kararlarını etkin ve hızlı hale getirmek için hazırlanan raporların niteliğini artırmak ve daha kısa sürede bu raporların hazırlanmasına yönelik olarak kullanıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarından en fazla raporların hazırlık zamanından tasarruf sağlamak, yönetime zamanında bilgi sunarak karar almada etkinlik ve raporların sunduğu bilgilerin niteliğini artırmak amaçlarına ulaştıkları görülmektedir.

Gıda sektöründeki işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanım düzeyleri muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına ulaşma düzeylerini etkilemektedir. Bu bağlamda, işletmeler bilgi teknolojilerini daha yüksek düzeylerde kullandıkları takdirde muhasebe bilgi sistemi kullanım amaçlarına daha yüksek düzeylerde ulaşacaklardır.

İşletmelerin muhasebe bilgi üretimi ve raporlanmasında karşılaşılan sorunların başında yöneticilerin genellikle zamanında rapor alamamaktan şikayetçi olması ve muhasebe departmanı günlük kayıt ve beyanname işleriyle uğraştığından, yönetimin istediği raporları hazırlamak üzere ayrıca personel istihdam etmek zorunda kaldığı gelmektedir. İşletmeler her ne kadar bu sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiş olsalar da bu sorunların görülme oranları çok düşük olduğu için genelde muhasebe bilgi sisteminden memnun oldukları görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan işletmelerde bilgi teknolojilerinin

kullanım düzeylerinin de yeterince yüksek olmamasından dolayı bu tür sorunlarla düşük oranda da olsa karşılaşmaları doğaldır.

KAYNAKLAR

- ACAR Durmuş, TETİK Nilüfer, (2000), **Tekdüzen Hesap Planına Uygun Genel Muhasebe**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Tuğra Ofset, Isparta.
- AKTÜRK Kağan, (2003), <http://sistem.ie.metu.edu.tr>, 30.01.2003.
- ARIKBOĞA Dursun, KAYA İdil, (2000), “Ülkemizde Kurumsal Kaynak Planlaması-ERP Kullanımı Ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, **XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya.
- ATRILL Peter, McLANEY Eddie, (2001), **An Active Learning Approach Management Accounting**, Blackwell Publishers Inc., USA.
- BENSGHİR Türksel Kaya, (1996), **Bilgi Teknolojileri Ve Örgütsel Değişim**, Birinci Baskı, Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayın No 274, Ankara.
- BODNAR George H., HOPWOOD William S., (2001), **Accounting Information Systems**, Eight Edition, Prentice – Hall Inc., New Jersey.
- BOOCKHOLDT J.L., (1996), **Accounting Information Systems Transaction Processing and Controls**, Fourth Edition, Irwin, Chicago.
- BÜLBÜL Hasan, (2003), **Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Ürün Ve Süreç Yeniliği: Bilişim Teknolojileri Uygulaması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- CEYHUN Yurdakul, ÇAĞLAYAN M.Ufuk, (1997), **Bilgi Teknolojileri Türkiye İçin Nasıl Bir Gelecek Hazırlamakta**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- DAVENPORT Thomas H., PRUSAK Laurence, (2001), **İş Dünyasında Bilgi Yönetimi**, Çev. Günhan GÜNAY, Rota Yayınları, İstanbul.
- DEMİR Berna, (2005), “Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Güvenliği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, Nisan 2005, s. 147-156.
- DÜREN A. Zeynep, (2000), **2000’li Yıllarda Yönetim**, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Yönetim Dizisi No 13, İstanbul.
- ERTUNA Özer, (2003), “21. Yüzyılın Başında Muhasebenin Gündemi”, **Muhasebe Ve Finansman Dergisi**, Sayı 17, İstanbul, s. 8-13.
- GÜLEŞ Hasan K., (1996), **The Impact Of Advanced Manufacturing Technologies On Buyer-Supplier Relationships In The Turkish Automotive Industry**, Unpublished Ph.D. Dissertation, The University Of Leeds, School Of Business And Economics Studies, U.K.
- GÜLEŞ Hasan K., (1999), **Bilgi Çağı Sanayi İşletmelerinde Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Bilişim Teknolojileri**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Konya.

- GÜMÜŞTEKİN EREN Gülten, (2004), "İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemleri", **Yönetim Ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Yıl 2004, Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F., Manisa, 2004, s. 125-141. <http://www.bayar.edu.tr/~iibf/dergi/pdf/C11S12004/geg.pdf>, 24.03.2006.
- GÜRAK Hasan, (2001), "Bilgi-Verimlilik Artışı İlişkisi", **Verimlilik Dergisi**, 2001/1, MPM Yayını, Ankara, s. 35-74.
- HICKS James O., (1993), **Management Information Systems**, West Publishing Company, Minneapolis.
- HODGETTS Richard M., (1997), **Yönetim Teori Süreç ve Uygulama**, Çev. Canan ÇETİN, Esin Can MUTLU, Der Yayınevi, İstanbul.
<http://www.kosgeb.gov.tr/kos.htm>, 18.07.2002.
<http://www.kso.org.tr>, 18.07.2002.
- KALMIŞ Halis, YILMAZ Berna Burcu, (2004), "Lisans Seviyesindeki Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu Ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gereken Geliştirmeler", <http://www.isletme.istanbul.edu.tr/tmes2004/bildiri2.doc>, 22.03.2006.
- KARAKAYA Mevlüt, (1994), **Muhasebe Bilgi Sistemi Ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara.
- KÜÇÜKSAVAŞ Nihat, (2001), **Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulaması**, Genişletilmiş 9. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- LAUDON Kenneth C., LAUDON Jane P., (2001), **Essentials Of Management Information Systems**, Fourth Edition, Prentice Hall International, Inc., New Jersey.
- MUGAN Can Şınga, (2000), "Bilgi Sistemleri Teknolojileri ve Muhasebe Uygulamalarına ve Eğitimine Etkileri", **XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, 18-20 Mayıs 2000, Belek Antalya, s. 101-124.
- O'BRIEN James A., (1996), **Management Information Systems**, Third Edition, Irwin McGraw-Hill, United States of America.
- ROMNEY Marshall, STEINBART Paul John, (2000), **Accounting Information Systems**, 8th ed., Prentice Hall, New Jersey.
- SARIHAN Halime İnceler, (1998), **Teknoloji Yönetimi**, Desnet Yayınları, İstanbul.
- SÜRMEİLİ Fevzi, (1996), **Muhasebe Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No 115, Eskişehir.
- WILKINSON Joseph W., CERULLO Michael J., (1997), **Accounting Information Systems Essential Concepts and Applications**, John Wiley & Sons Inc., New York.